

LA VIDA A CABANES EL 1926

En 100 anys la vida ha canviat molt, hem de dir que llavors tot girava a l'entorn de l'agricultura i la ramaderia. La gent tenia a casa porcs per matar i fer embotits, vaques per la llet, gallines pels ous, i un matxu i una mula per treballar el camp i tirar del carro.

L'agricultura de Cabanes, encara que semblava estrany era de secà, sobretot blat, vinya per fer vi, i oliveres per fer oli, i fins i tot hi va haver 4 trulls d'oli. Ja s'havia popularitzat el blat de moro en zones de regadiu.

Per l'alimentació la gent també pescava anguiles amb el botiró, carpes amb unes forquetes, posaven ballestes per agafar ocells, i en temps de tramuntana anaven a enlluernar ocells dormint amb el llum de carburo i els mataben d'un cop de pal.

Existien oficis lligats al bestiar, perquè tothom tenia un matxo i una tartana, com el ferrer per ferrar cavalls, l'esquilador, el matador de porcs, i l'esmolet que passava a esmolar els ganivets per les cases. En quan a botigues, majoritàriament hi havia carnisers i flequers.

A CASA

La gent vivia en cases molt simples, amb sostres de cairats de fusta i canyes sota les teules, el bestiar a Baix per aprofitar la escalfor, i un rebost a les golfes. El centre de la casa era la cuina i la llar de foc, per cuinar i viure. Algunes cases tenien forn de pa. Es puava aigua del pou amb una cúrria, i ben pocs tenien una bomba manual. Al carrer dos de maig encara moltes cases comparteixen el pou mitger. Les necessitats es feien a la fossa o la anomenada comuna, o directament al femer de l'hort. Les restes de la comuna servien per a femar l'hort, aquí ve el nom dels Merdissers als de Vilabertran. No tothom dormia igual, els que no podien tenir un matalàs de llana dormien en una máfega de pallofes de blat de moro, tal com explica Joan Guillaument al llibre Coses i Gent de l'Empordà, quan parla de les nits que passava a casa dels seus avis, a Can Felic.

El rentar la roba es convertia en una eina de socialització de les dones, perquè eren les encarregades d'anar als rentadors del rec del Molí. Un era davant de can carreres, que encara es pot veure, i l'altre més gran, era al final de carrer Escudellers després del portal del senyor. Prop del poble es rentava la roba dels vius, i aigües avall es rentava la roba dels morts, quan algú ens havia deixat. Diuen que també n'hi havia un al carrer canal davant del Casino. Us heu d'imaginar el que era portar la roba de casa en una saca, rentar de genolls, amb aigua freda a l'hivern, i tornar a casa amb la saca de roba molla que pesava tres vegades més.

La vida de la gent transcorria amb la llum del sol, d'aquesta época data el primer rellotge mecànic del campanar, que encara en queda la maquinaria en un racó darrera del rellotge actual. De lo be que anava va generar una dita "això es tant cert com que el rellotge de cabanes ales 12 toca migdia". Abans el rellotge era de sol.

HORTS I POTAMOLLS

La gent de Cabanes tenien horts, de molt bona fama, amb una terra molt fèrtil dels llots de les inundacions de la Muga, que provocaven els bassals i fangars que ens va donar el nom de potamolls. Sobretot shi feien Cebes “les celebres cebollas de figueras” que eren de Cabanes Vilabertran i Vila-sacra. També tomates pebrots patates cols carxofes mongetes pèsols...per anar-les a vendre al mercat de figueres. També que anaven a vendre ous al mercat, un be molt preuat i ben pagat.

EL DIJOUS MERCAT

Els dijous eren els dies de socialització fora del poble, tothom anava a mercat a comprar i sobretot a vendre hortalisses, un parent de casa que anava sovint a figueres en bicicleta, un senyor de can bruses li va dir “portam el mundo”, i la seva senyora li va dir, com s’atreveix a demanar-te que li portis un mundo en bicicleta. No dona que vol dir un diari “el Mundo Deportivo”.

No gaire gent tenia bicicleta, a figueres s’hi anava a peu, o en carro, per anar al mercat es portava el carro fins a la parada i després l’animal l’havies de portar a un lloc a guardar, molts anaven a l’era d’en Sants, darrera les Escolàpies al carrer de la Barceloneta o a la plaça de la palmera.

Els meus avantpassats de Can Nuri que eren boters, i amb la fil·loxera van quedar sense feina van anar a fer de Masovers a Can Brusés, Les cases amb propietats tenien un administrador de les finques i del negoci, i només vivien a Cabanes a l’estiu. Alguns tenien casa a Figueres i d’altres a Barcelona.

L’avi m’explicava que un dia un convidat de can Bruses va menjar melons de cabanes i va dir “això es tant bo com la pinya d’America” quan aquí les úniques pinyes que hi havia eren les del pi per fer pinyons. La venda de melons i síndries cultivats als sorrals de la Muga també tenien molt de prestigi.

El pare de l’Eusebi de Puig (el pintor) també anomenat Eusebi de Puig i de Rich, va ser un dels impulsors fundador i president de la Cambra Agrària de l’Empordà. Tota una burgesia comarcal desplaçada a Figueres que van fer avançar la economia comarcal. En aquells anys la indústria a Barcelona i voltants anava molt lligada al metall al tèxtil i la fabricació d’aiguarent. Que s’exportava arreu del món.

LLEGENDES DE LA DICTADURA

Som al 1926, sota la dictadura de Primo de Rivera, que cohabitaria amb el monarca Alfons XIII de Borbó. Corria una de les moltes llegendes de l’Antoni Ribas de Conill, que deien que com a bon tirador de pistola, que ho era, li havien proposat formar part de l’escamot per assassinar Alfons XIII a paris. Això va passar el 1905 i no pot ser cert, ja que en aquelles dates Antoni Ribas era a Mèxic i després de circular per tot sud Amèrica fins argentina, tornaria el 1912.

I si parlem de dictadura, a casa explicaven que el quart avi, tenia un carro, amb un rodillo darrera per enrotllar cordes i la gent hi pintava unes ratlles per decorar els rodillos, que era groc i accidentalment hi van pintar quatre tires vermelles, que semblaven una senyera. La guàrdia civil en un control anant a Figueres, els hi va indicar la necessitat de pintar el rodillo d’altres colors, per evitar una sanció.

VIATGES A PARIS

En aquells moments el centre cultural econòmic i polític del món era París, tothom que tenia diners per fer-ho si no anava a París no era ningú.

Enric Cullerell i Sagols, que havia nascut a Algèria, ja que el seu pare era boter i havia hagut de buscar feina fora després de la fil·loxera, llavors colònia francesa, tenia passaport francès i en les seves peripècies pel món, va tocar el violí en diverses orquestres franceses que actuaven a París.

Eusebi de Puig de Conill hi residia en diverses temporades, estant en contacte amb les avantguardes pictòriques de l'època, i recordem que moriria a París un any més tard a l'edat de 37 anys, el 1927 i va ser enterrat al cementiri de Saint Cloud, al sud de la Torre Eiffel.

Antoni Ribas ens consta que ja tenia contactes amb la Société Astronomique de France, i amb el seu fundador Camille Flammarion des de 1916 fins la seva mort el 1935. Amb freqüents viatges, i estades.

Coneguda era la seva anècdota que va encarregar una sabata a un sabater pel peu esquerra, i se'l va fer portar a l'hotel, ara ja em pot fer la segona sabata. I paral·lelament va encarregar una sabata del peu dret completament igual a un altre sabater, i també li encarrega fabricar la segona sabata. Se les va quedar (una de cadascun) i va citar els dos sabaters amb les altres sabates al hall de l'hotel al mateix dia a la mateixa hora, mentre ell havia fugit amb el parell de sabates sense pagar-les.

Segons explica Joan Guillaumet i Tuébols, Ribas es vanagloriava de agafar el tren sense bitllet. Es presentava a l'estació vestit de senyor, i demana a algú que li prestés un document de facturació d'equipatge, i mentre li demanen el bitllet de tren, fa veure preocupat que l'ha perdut. I diu "tingui la tarja de facturació d'equipatge". Molt bé Sr. Sense bitllet no tindria tarja de facturació d'equipatge

A París s'hi anava en tren, a Portbou per el canvi de vies s'havia de canviar de tren. Com fins no fa gaire, i la estació era molt feréstega. Com que el 1929 es va fer la exposició universal de BCN, es va construir la estació que coneixem avui, amb la gran importància del restaurant per la quantitat de gent que s'hi havia d'esperar. Es va fer la estació com a porta d'entrada internacional per la futura exposició universal del 1929. Va ser un gran esdeveniment, entre moltes coses hi va haver congressos científics i consta que Antoni Ribas hi va donar diverses conferències.

ESGLÉSIA

Especialment durant la dictadura de Primo de Rivera, l'església als pobles tenia un paper central en la vida de cada dia.

Socialment l'església era el centre de les misses del diumenge, i se n'exercia un control, els homes s'asseien a l'esquerra i les dones a la dreta. Moltes festes religioses com les processons, el Corpus i la setmana santa eren el centre de les celebracions, Com no, les festes de Sant Vicenç, La Candelera i Sant Isidre. Totes elles religioses. Tenir en compte que els casaments, comunions, confirmacions, batejos eren celebracions profundament religioses. I fins i tot els enterraments eren motiu de reunió de la família, els parents de fora es quedaven a dinar a la casa i fins i tot a dormir. El rector mitjançant la confessió exercia de control de la societat, fins al punt de donar-li un poder tant important com el de l'Alcalde.

SEGURETAT

La seguretat policial estava en mans de la Guardia Civil, però als pobles hi havia el Somaten, que era una milícia civil armada, formada per voluntaris, que des de l'edat mitja servien per defensar els pobles dels bandolers i per posar ordre. LA dictadura va reactivar el somaten, el regim el va convertir en una eina d'ordre públic. Bàsicament per ajudar a la Guardia civil, normalment tenien armes autoritzades a casa. Normalment eren propietaris de terra o comerciants, considerants gent honorable del poble. Responien a un avis o toc de campana anomenat "toc de somaten", això demostra la importància del campanar com a eina de comunicació, i com hem dit les aurotritats del poble eren l'alcalde, el rector, el mestre i el Cap del Somaten. A la practica el somaten desapareix el 1931 amb la segona república. Van conviure Somaten, Guardia Civil i Cos de Carabiners, aquests vigilaven més les fronteres i les costes. Els carabiners van ser derogats després de la guerra civil, jo havia sentit a dir a casa que els hi deien els "Cara-Vinagres" de la mala llet que tenien.

ESCOLES

Avui els pobles son molt diferents, cabanes tenia economia pròpia i molta vida social pròpia, la gent anava molt mes al cafè, al casino, a cala Lina, i per la festa major a la sala de ball del carrer de les Escoles.

En aquella època l'escola era l'edifici que tancava el carrer del mateix nom, que es deia carrer de l'hospital, que portava a l'escola, la sala de ball i l'antic hospital. Tots sabem que era una escola molt feréstega, construïda sobre la muralla i amb poques finestres. Hi ha una queixa documentada d'un particular que apilonava fems prop de l'escola amb les conseqüents queixes. Durant un temps a Cabanes vam quedar sense escola i afortunadament es va recuperar, tots sabem que un poble sense escola és un poble mort. Poc després es van construir les actuals escoles.

EL RELLOTGE, LA ELECTRICITAT I EL TELEFON

En aquells anys feia poc que hi havia el rellotge mecànic del campanar, la electricitat és de 1913, tot i que molta gent no en tenia, i es va instal·lar el telèfon de ca la Lina. Parlant de la llum molta gent havia explicat que les poques faroles que hi havia al carrer realment feien molt poca llum.

TRANSPORT

LA gent es movia amb el matxu i la tartana, també alguns tenien bicicletes, a l'any 1930 (una mica mes tard) a figueres es va fundar l'empresa Gimson, que inicialment feien bicicletes, coneguda com a Can Gimbernat, i el nom volia dir Gimbernat & Sons, Gimbernat i fills en anglès. Com que els pneumàtics eren molt cars, la gent circulava en bicicleta amb un llivant per neumàtic. El primer cabanenc en tenir un cotxe va ser l'Antoni Ribas de Conill que va comprar un mític Ford T, molt vell. El Ford T va ser el primer cotxe que es va fabricar en sèrie al mon, conegut per ser molt senzill i negre. Henry Ford sempre deia que El meu client pot triar el color sempre que sigui negre.

TERRA DE GRANS MEDICAMENTS

Josep Llombart, inventor del Trabmull, havia mort el 1905. La família va vendre els drets als Laboratorios Valdes de Villaviciosa Asturias, i finalment es deixaria de fabricar el 1936.

A la comarca hi havia dos medicaments més.

En Ramon Mandri Campanar, farmacèutic de Peralada, amb una farmàcia al Carrer Peralada de Figueres es traslladaria a Barcelona per fabricar el Cerebrino Mandri. Contenia Aspirina Paracetamol i Sucre, una bomba. Fa pocs anys va ser retirat del mercat per no complir les normatives actuals. A Barcelona hi ha la confusió que el carrer Mandri li està dedicat. En realitat fa referència a un mas de Sant Gervasi anomenat Can Mandri.

El farmacèutic Joaquim Cusi Fortunet de Figueres, del carrer Ample va ser reconegut com un gran fabricant de pomades per ulls, el seu creixement el va portar a construir el 1925 una fabrica al Masnou, que avui forma part de la multinacional Alcon Cusi.

FESTES

Entre altres coses hi havia diverses corals, una companyia de toreros anomenada la Cabanense, i en aquells temps es fundaria la primera Unio Esportiva Cabanes, i fins i tot s'havia fet cinema mut a Ca la lina . Ara ja sabem com es el lleure, i fins i tot les festes majors s'han reinventat, a pesar dels molts esforços que fan les associacions a Cabanes.

Avui molts pobles propers a figueres malauradament s'han convertit en ciutats dormitori, perquè la majoria de gent treballa fora, i ben pocs viuen de la terra i del bestiar. Però tot i això seguim fent activitats perquè no es perdi la vida de poble.

Genís Mención

març, 2026